

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีพื้นที่จังหวัด สกลนคร จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดนครพนม

ผอ. พิสุทธ์ ตาลากิจ

จัดทำและเผยแพร่โดยอรรณพ พุทโรส

ศกฤกษ์ กลิ่นเทว

บทนำ

สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ชนบททั่วทุกภูมิภาค ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เพื่อทรงศึกษาถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของราษฎร และได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเป็น “พระคลังข้อมูล” ที่สำคัญจากการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรครั้งนี้ได้ทรงตระหนักถึงปัญหาหลักของสำคัญของเกษตรกรไทยซึ่งนอกเหนือไปจากปัญหาเรื่องน้ำทั้งการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและปัญหาอุทกภัยในฤดูน้ำหลาก ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน

ปัญหาความเสื่อมโทรมของผิวน้ำดิน และทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ปัญหาอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ การขาดรูปแบบ แบบฉบับ และตัวอย่างของการพัฒนาเฉพาะพื้นที่ว่าควรจะดำเนินการไปในทิศทางใด มีเทคโนโลยีใดที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงจะประสบความสำเร็จและแนวทางนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนและเกษตรกรทำตามตัวอย่างนั้นได้โดยง่าย

หลังจากนั้นก็ใต้พระราชทานพระราชดำริก่อตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ **อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร**” ซึ่งต่อมาได้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้นหลายโครงการกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยครอบคลุมทุกสาขาอาชีพโดยเฉพาะปัญหาของราษฎร อาทิ ปัญหาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ และสิ่งแวดล้อม โดยผลของการพัฒนาของ “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ดังกล่าวได้พลิกผืนดินที่เคยแห้งแล้ง ขาดความอุดมสมบูรณ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้กลายเป็นผืนดินที่อุดมด้วยคุณประโยชน์ทางชีวภาพที่หลากหลายและพร้อมด้วยคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สมดังพระราชปณิธานที่จะให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เปรียบเสมือน “**พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต**” และเป็น “แม่แบบการพัฒนาของภาคอีสาน” อย่างแท้จริง

โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

ความเป็นมาของโครงการพระราชดำริ

สืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ชนบททั่วทุกภูมิภาค ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เพื่อทรงศึกษาถึงวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพของราษฎร และได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในทุกจังหวัด เพื่อเป็น “พระคลังข้อมูล” ที่สำคัญ แล้วหลังจากนั้นก็ ได้พระราชทานพระราชดำริ โดยขั้นตอนการพระราชทานพระราชดำริ คือ

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แผนที่
2. การหาข้อมูลในพื้นที่
3. สอบถามประชาชน
4. สำรวจพื้นที่
5. สอบถามเจ้าหน้าที่
6. พระราชทานพระราชดำริ
7. ให้นำไปพิจารณาดำเนินการ

โดยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งน้ำ การเกษตร สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข คมนาคมและการสื่อสาร สวัสดิการสังคม และโครงการสำคัญอื่นๆ ซึ่งโครงการพระราชดำริในระยะแรก แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับราษฎร เช่น ด้านการแพทย์ การศึกษา และการทำมาหากินของราษฎร โดยเฉพาะด้านการเกษตร และได้ทรงศึกษา ค้นคว้า ทดลอง เป็นการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง เป็นการส่วนพระองค์ เพื่อแสวงหาแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับราษฎรในขณะนั้น ปัจจุบันมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประมาณ 3,000 โครงการกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะปัญหาของราษฎร อาทิ ปัญหาเรื่อง ดิน น้ำ ป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ และสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรณีพื้นที่จังหวัด สกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัด อุดรธานีพอสรุปความเป็นมาได้ดังนี้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

จารึกประวัติศาสตร์การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร เพื่อทรงสดับรับฟังทุกข์สุขของพสกนิกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ซึ่งเป็นภูมิภาคแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์ไปทรงเยี่ยมราษฎรระหว่างวันที่ 2-20 พฤศจิกายน 2498 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่พระมหากษัตริย์ไทยเสด็จเยี่ยมหัวเมืองอีสานอย่างทั่วถึง

วันที่ 2 พฤศจิกายน 2498 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินไปถึงจังหวัดขอนแก่น จังหวัดเลย และถึงจังหวัดอุดรธานี มุ่งหน้าไปจังหวัดหนองคายพร้อมกับเสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ทำให้ทรงประสบปัญหาทุกข์ยากของประชาชนภาคอีสานว่า แร่นแค้นยี่งัก อีกทั้งการคมนาคมหลายแห่งทุรกันดารยิ่ง

จารึกประวัติศาสตร์พระราชดำริที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคอีสานครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงาน กปร. ประกอบด้วยนายสุเมธ ตันติเวชกุล นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์ และนายพิมลศักดิ์ สุวรรณทัต ถึงการเสด็จครั้งนั้นและทำให้เกิดแรงดลพระราชหฤทัยที่จะทำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายประการ ดังความตอนหนึ่งว่า

“...ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 เพราะจะไปภาคอีสาน ภาคอีสานตอนนั้นหน้าแล้ง เดือนพฤศจิกายนที่ไม่มีเมฆ ล้วนก็อีสานแล้ง ก็เลยมี 2 อย่าง เกิดความคิดเรื่อง “เช็คแฉก” (check dam) เพราะว่าตอนนั้นเกิดความคิดจากนครพนม ผ่านสกลนครข้ามไปกาฬสินธุ์ ลงไปสหัสขันธ์ที่เดี๋ยวนี้เป็นอำเภอสมเด็จ ไปจอดรถที่นั่นข้างหนึ่งกุฉินารายณ์ อีกข้างหนึ่งสหัสขันธ์ ไปเยี่ยมราษฎรมันแล้ง มีฝู่น” ตรงนั้นเราจำเอาไว้ น้ำท่วมจากตรงนั้นที่เป็นน้ำพุขุ่นเดี๋ยวนี้ลงมาก็เช็คแฉกตัดเอาไว้ไม่ให้ท่วม หน้าแล้งก็ปล่อยลงมา...” ในแต่ละจังหวัดที่เสด็จพระราชดำเนินผ่านไปและทรงเยี่ยมราษฎรนั้น ล้วนแล้วแต่มีปัญหาแห้งแล้งทั้งสิ้น

เมื่ออังคารที่ 15 พฤศจิกายน 2498 เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรที่ศาลากลางจังหวัดมหาสารคาม หลวงอนุมิตราชกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม กราบบังคมทูลถวายรายงานว่า จังหวัดนี้มีพื้นที่แผ่นดินแห้งแล้งฝนไม่พอทำนา 3 ปีแล้ว ราษฎรอดตัดขาดแคลน แต่ปลาบปลื้มปีติยินดีที่ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาถึง เมื่อถึงจังหวัดร้อยเอ็ดในวันเดียวกันนั้น ขุนอักษรสารสิทธิ ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ดนำราษฎรเผ่าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกับกราบบังคมทูลรายงานความเป็นอยู่ของราษฎรชาวร้อยเอ็ด

วันที่ 20 พฤศจิกายน 2498 เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดบุรีรัมย์เป็นแห่งสุดท้าย แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพมหานคร เป็นอันสิ้นสุดการเดินทางรอบภาคอีสานซึ่งมีระยะทางทั้งสิ้น 2,272 กิโลเมตร และถือได้ว่าการนี้ทำให้ทรงได้รับข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่สำคัญด้านการพัฒนา และเป็นรากฐานสู่การพัฒนาศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริในเวลาต่อมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เพื่อให้เป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงพสกนิกรของพระองค์ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ในปี 2518 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สำรวจพื้นที่ทางภาคอีสานเพื่อสร้างพระตำหนักสำหรับแปรพระราชฐานเพื่อทรงเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อทรงพิจารณารายละเอียดของเทือกเขาภูพานจากแผนที่ทางอากาศและจากข้อมูลของคณะสำรวจฯ พื้นที่ใกล้เขตป่าสงวนน้ำตกตาดโตน ซึ่งเป็นชัยภูมิที่ราบเชิงเขา มีธารน้ำไหลผ่าน เหมาะที่จะสร้างพระตำหนักและเป็นศูนย์กลางการศึกษาเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าได้ในอนาคต นับแต่นั้นเป็นต้นมาก็ได้ทรงออกเยี่ยมราษฎรอย่างใกล้ชิดทั่วถึงทุกพื้นที่ในภาคอีสาน และทรงรับทราบปัญหาในพื้นที่ภูมิภาคอย่างละเอียดถี่ถ้วนมากขึ้นเป็นลำดับและมรรควิธีในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแหล่งสรรพวิชา ทั้งการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และบริการประชาชน จึงบังเกิดขึ้นมาตามมา

“จุดกำเนิดศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

จารึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับต้นเหตุปัญหาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากเอกสารข้อมูล ส่วนพระองค์ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สำนักงาน กปร. มีความตอนหนึ่งว่า

“...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เดิมเป็นป่าโปร่ง คนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืนและใช้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรกรรม ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมาก จึงไม่มีน้ำในหน้าแล้ง น้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้าง (Erosion) หน้าดิน (Top Soil) บางลง และเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อม ๆ...” พร้อมกันนี้ ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ว่า *“...เป็นดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ...”* นอกจากนี้สภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภาคอีสานที่มีสาเหตุมาจากปัญหาเกี่ยวกับด้านดิน ด้านแหล่งน้ำป่าไม้ และด้านวิทยาการ ซึ่งปัญหาทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานั้นนับเป็นข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ภาคอีสาน โดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ สำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้

**พระราชดำริก่อนจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ นับแต่สร้าง
พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519**

21 พฤศจิกายน 2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จพระราชดำเนินถึงลำน้ำอันแล้วทรงพระราชดำเนินตามคันนาไปทอดพระเนตรฝายกั้นน้ำ ซึ่งราษฎรได้สร้างขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำสำหรับใช้ในการเกษตรกรรมแต่ได้ ถูกน้ำป่าพัดพังทลายไปในโอกาสนี้ ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสแก่ นางสมพร กลิ่นพงษา ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร นายพูน เจริญผล นายอำเภอกุศุดบาก และนายรุ่งเรือง จุลชาติ นายช่างหัวหน้าโครงการเขื่อนน้ำอันเกี่ยวกับราษฎร โดยการสำรวจเขื่อนน้ำอันและห้วยอีต่อน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของการสร้างฝายน้ำล้นในบริเวณที่ซึ่งสามารถจะกักน้ำได้เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ในการเกษตรกรรม

ต่อมาในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2519 เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมที่เขื่อนน้ำอัน อำเภอพังโคน ก่อนทอดพระเนตรแผนที่ของภูมิภาคและเสด็จเข้าเรือนรับรอง ได้ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนายรุ่งเรือง จุลชาตินายช่างหัวหน้าโครงการเขื่อนน้ำอันและข้าราชการส่วนต่างๆ ในจังหวัดสกลนคร ซึ่งจะดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อความเจริญของท้องถิ่น ในช่วงนี้จึงได้เกิด **“โครงการอ่างเก็บน้ำเขื่อนน้ำอัน”**

“โครงการอ่างเก็บน้ำเขื่อนน้ำอัน” ได้เริ่มโครงการก่อสร้างชลประทานน้ำอันโดยการก่อสร้างตัวเขื่อน และระบบส่งน้ำซึ่งงบประมาณได้จากรัฐบาลไทยและความช่วยเหลือจาก USAID โดยมี ECI เป็น Consultants และในปี พ.ศ. 2521-2528 เริ่มโครงการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานในบริเวณโครงการฯ น้ำอัน โดยมีหน่วยราชการเข้าร่วมปฏิบัติงานจาก 8 กรม 4 กระทรวง เพื่อวัตถุประสงค์ให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตจากการใช้น้ำชลประทาน ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2530-2534 เริ่มโครงการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมในบริเวณโครงการฯ น้ำอัน วัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดธุรกิจการเกษตรที่ถาวรระหว่างภาคเอกชนและเกษตรกร

สำหรับพื้นที่บริเวณใกล้เคียงที่ตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก่อนที่จะมีพระราชดำรัสให้จัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาฯ นั้น ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรหลายครั้ง กล่าวคือ

8 พฤศจิกายน 2520 เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรบริเวณที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่และอ่างเก็บน้ำห้วยเตี้ยกและทรงเยี่ยมราษฎรบริเวณบ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และได้พระราชทานพระราชดำริแก่อธิบดีกรมชลประทาน และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้ช่วยบัญชาการทหารบกกว่า “...ตามที่กรมชลประทานจะสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่ที่พิกัด 48 Q UD 985900 แผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ระวัง 5843 III นั้นเหมาะสมแล้ว แต่ให้พิจารณาสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยยาง (ภูไม้รวก) ขนาดสูง ประมาณ 10 เมตร ที่พิกัด 48Q UD 979890 แผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ระวัง 5843 III อีกแห่งหนึ่ง เก็บน้ำได้ประมาณ 1 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งจะเป็น

อ่างเก็บน้ำแฝดกับอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่ เพื่อส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกได้เพิ่มขึ้น ในการออกแบบอ่างทั้งสองให้พิจารณาเก็บน้ำเต็มทีและให้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำทั้งสองโดยด่วน โดยก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยยางเป็นอันดับแรก และก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่เป็นอันดับต่อไป” ในขณะนี้ได้ก่อให้เกิดโครงการตามพระราชดำริคือ **โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่ และโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยยาง**

ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2523 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร **โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยเวียนไพร** ตำบลห้วยยาง อำเภอเมืองสกลนคร ซึ่งกรมชลประทานดำเนินการสนองพระราชดำริ ในการกำหนดแนวสำหรับการสร้างเขื่อนดินปิดกั้นห้วยเวียนไพร ตลอดจนแนววางท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำไปยัง คูส่งน้ำตาดคอนกรีต ซึ่งจะส่งน้ำต่อไปยังบ่อน้ำจ่ายน้ำตามจุดต่างๆ อีกทอดหนึ่ง โครงการนี้จะสามารถส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก 1,500 ไร่ เพื่อสำหรับการบริโภคและอุปโภคได้ตลอดทั้งปี

อีกครั้งหนึ่งในวันที่ 19 เมษายน 2524 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรบริเวณหัวงาน **โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยเตี้ย** ตามพระราชดำริ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งกรมชลประทานกำลังดำเนินการสำรวจเพื่อเตรียมงานก่อสร้างเขื่อนปิดกั้นลำห้วยเตี้ย ซึ่งทำให้เกิด **โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยเตี้ย** และจะสามารถส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกของราษฎรในเขตอำเภอเมืองสกลนคร ได้เป็นเนื้อที่ประมาณ 2,500 ไร่ตลอดจนมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคตลอดทั้งปี

ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้หม่อมเจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์ องคมนตรี และนายสุนทร เรืองเล็ก อธิบดีกรมชลประทาน พร้อมด้วย นายเล็ก จินดาสงวน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรมราชองครักษ์ สวนจิตรลดา ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นครั้งแรก โดยทรงให้พิจารณาวางโครงการจัดหา น้ำสนับสนุนโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานตามพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทดลองงานพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ อันได้แก่ การพัฒนาป่าไม้ การเกษตรต่างๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานด้านเกษตรอุตสาหกรรม สำหรับเป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ต่อไป และได้พระราชทานพระราชดำริ ให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่ ที่พิกัด 48Q UD 961909 แผนที่มาตราส่วน 1:50,000 ระวัง 5843III เพื่อจัดหาสนับสนุนศูนย์ฯ พื้นที่โครงการประมาณ 1,800 ไร่ ให้สามารถ ส่งน้ำใช้ทำการศึกษาและทดลองได้ตลอดทั้งปี

หลังจากนั้นวันที่ 21 ธันวาคม 2525 นายสุเมธ ตันติเวชกุล ผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการ กปร. พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ได้ประชุมและเข้าสำรวจพื้นที่ในเขตส่งน้ำของโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยเตี้ย เพื่อศึกษาการจัดตั้งศูนย์พัฒนาภูพานฯ ร่วมกับคณะหน่วยงานราชการต่างๆ ประกอบด้วย นายเล็ก จินดาสงวน ผู้ช่วยอธิบดีกรมชลประทาน ผู้ช่วยอธิบดีกรมชลประทาน ผู้แทนกรมป่าไม้ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน และผู้แทนกรมที่ดิน ได้ร่วมกันจัดทำรายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับศูนย์ฯ ทูลเกล้าฯ ถวาย

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2526 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรตรวจสอบสภาพพื้นที่บริเวณ บ้านนาบกเค้า และเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปถึงพื้นที่บริเวณที่จะก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่ ทรงเห็นว่า สภาพพื้นที่ดินเป็นป่าโปร่ง หากแต่มีราษฎรเข้าไปตัดไม้เพื่อใช้ทำฟืนและอาศัยพื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรม ตลอดจนป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมาก จึงทำให้ไม่มีน้ำในหน้าแล้ง อีกทั้งจะมีน้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้าง (erosion) และดินผิว (top soil) บางลง รวมทั้งชั้นเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อม ๆ ประกอบกับทรงศึกษาสภาพพื้นที่และปัญหาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทรงเห็นว่าเป็นภาคที่มีสภาพภูมิประเทศและทรัพยากร ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ที่แตกต่างไปจากภาคอื่น จึงควรจะมีการศึกษาถึงปัญหาสภาพท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตของราษฎร เพื่อจัดหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความผสมผสานสอดคล้องระหว่างสภาพทางภูมิศาสตร์ อันได้แก่ ทรัพยากรในท้องถิ่นและสภาพทางภูมิสังคมได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานพระราชดำริให้พิจารณานำน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยตาดไฮใหญ่มาสนับสนุนพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณบ้านนาบกเค้า และทรงคัดเลือกพื้นที่จัดตั้งศูนย์ฯ บริเวณบ้านนาบกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ด้วยพระองค์เอง เพื่อเป็นพื้นที่ตัวแทนของภูมิภาคทั้งหมด ด้วยพื้นที่นี้มีลักษณะสภาพธรรมชาติแวดล้อมและวงจรชีวิตที่คล้ายคลึงกับภูมิภาคโดยทั่วไปของภาคอีสาน

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นแบบจำลองของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นพื้นที่ ส่วนย่อย ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหา และศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม

ในปี พ.ศ. 2527 ได้ดำเนินการก่อตั้งที่ทำการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ หมู่บ้านนาบกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้มีการขยายผลการศึกษาเผยแพร่สู่ราษฎรในหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ รวม 15 หมู่บ้าน รวมทั้งกระจายการขยายผลของศูนย์ฯ สู่พื้นที่อื่น ๆ ของภาคให้เพิ่มมากขึ้น โดยจัดตั้งเป็นศูนย์สาขาขึ้น 3 แห่ง คือ

1. โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
2. โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร-นครพนม
3. โครงการขุดสระกักเก็บน้ำตามทฤษฎีใหม่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จะเป็นแม่ข่ายให้ความช่วยเหลือด้านความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยี การฝึกอบรม การสนับสนุนพันธุ์พืชและสัตว์แก่ศูนย์สาขา เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือมีรูปแบบการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกินและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสให้กรมชลประทานสำรวจและพิจารณาหาแหล่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่บริเวณที่วงไว้ในแผนที่พระราชทาน และวันที่ 12 พฤศจิกายน 2535 คณะเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน และคณะเจ้าหน้าที่สำนัก กปร. ได้สำรวจพื้นที่บริเวณที่วงไว้ในแผนที่พระราชทาน เพื่อพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำช่วยเหลือราษฎร จึงเกิด **“โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยกกคูณ (อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม”**

วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้พิจารณา **โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร-นครพนม** เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรบริเวณสองฝั่งของลำน้ำก่ำ ที่มักจะประสบปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ทำการเกษตรในช่วงฤดูฝน และขาดแคลนน้ำใช้สำหรับทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง จึงทำให้เกิด **“โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร-นครพนม”** ทั้งนี้เนื่องจากลำน้ำก่ำที่อยู่ในเขตนครพนมนั้น มีต้นน้ำกำเนิดจากเทือกเขาภูพานในเขตจังหวัดสกลนคร ไหลผ่านหนองหานในเขตอำเภอมือง จังหวัดสกลนคร แล้วไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอำเภอมือง อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ไปบรรจบลงสู่ม่าน้ำโขงที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม รวมความยาวลำน้ำประมาณ 123 กิโลเมตร ลำน้ำก่ำมีลำน้ำสาขาที่สำคัญอยู่ 2 สาขา คือลำน้ำพุงอยู่บนเทือกเขาภูพาน ซึ่งไหลลงมาบรรจบกับลำน้ำก่ำที่อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม เนื้อที่รับน้ำฝนตรงจุดปลายลำน้ำก่ำ ที่อำเภอนาแก ก่อนไหลลงสู่ม่าน้ำโขงมีเนื้อที่ประมาณ 3,400 ตารางกิโลเมตร ปริมาณน้ำเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 1,300 ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้กรมชลประทานได้สนองพระราชดำริโดยพิจารณาวางโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำแยกออกเป็น 2 ตอน คือ

- โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำตอนบน
- โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำตอนล่าง

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำตอนบนได้เริ่มงานก่อสร้างตั้งแต่ปี 2536 โดยพัฒนาหนองบึงขนาดเล็ก จำนวน 116 แห่ง และได้ดำเนินการเสร็จแล้ว (ปี พ.ศ. 2541) ต่อมาวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมให้พิจารณาดำเนินการก่อสร้างประตูระบายน้ำเล็ก ๆ โดยลดขนาดความสูงของประตูระบายน้ำลงมา แล้วค่อยเจรจากับราษฎรที่ครอบครองพื้นที่ถูกน้ำท่วม และให้กักเก็บน้ำในร่องน้ำแล้วให้ราษฎรสูบน้ำไปใช้เอง (สำนักงาน กปร.) และได้มีการพัฒนาหนองบึงขนาดใหญ่อย่างต่อเนื่องดังนี้

- โครงการพัฒนาห้วยคำฮุย อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
- โครงการพัฒนาหนองสังข์ อำเภอนาแกจังหวัดนครพนม
- โครงการก่อสร้างประตูระบายน้ำบ้านนาขาม อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

- โครงการก่อสร้างประตูประบายน้ำบ้านนาคู่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

สำหรับประตูประบายน้ำอีก 2 แห่ง ที่อยู่ในลำน้ำยังอันเป็นสาขาของลำน้ำก่ำ ประตูประบายน้ำบ้านนาบัว อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ฯพณฯ องคมนตรี นายจุนภสสินทวงศ์ ณ อยุธยา ที่ไปตรวจเยี่ยมโครงการเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2540 ได้ขอให้ชะลอการก่อสร้างไว้เป็นการชั่วคราว โดยให้มาเร่งก่อสร้างประตูประบายน้ำในลำน้ำก่ำทั้ง 3 แห่ง คือประตูประบายน้ำบ้านนาขาม บ้านนาคู่ และบ้านหนองบึง ให้แล้วเสร็จในปี 2542 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการฉลองในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ 6 รอบ

ต่อมาได้มี **“โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทอน จังหวัดอุดรธานี”** เกิดขึ้นโดยเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2535 ได้เกิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงนมัสการพระราชินีโรธังสีคัมภีร์ ปัญญาวิศิษฐ์ (หลวงปู่เทสก์) เทสรังสี ณ วัดหินหมากเป้ง ตำบลด่านศรีสุข อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย และได้ทรงมีพระราชดำรัสว่าหมู่บ้านดอกขนน ตำบลด่านศรีสุข และบ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายและหมู่บ้านอื่นๆที่ตั้งอยู่ใกล้ป่าต้นน้ำลำน้ำทอน สมควรที่จะพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาอาชีพของราษฎรหมู่บ้านให้มั่นคง เพื่อป้องกันไม่ใ้ราษฎร เข้าไปบุกรุกทำลาย ป่าต้นน้ำดังกล่าว และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้แจ้งให้จังหวัดหนองคายทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาแหล่งน้ำในบริเวณดังกล่าวเพิ่มเติมว่า ควรพิจารณาวางโครงการและก่อสร้างอ่างเก็บน้ำต่างๆ ตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทอน เพื่อจัดหาน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกจำนวนหลายหมู่บ้าน ของอำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย และอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ต่อมาเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2536 จังหวัดอุดรธานีจึงได้จัดทำโครงการพัฒนาต้นน้ำภูยาอยู่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่านายูง-น้ำโสม เพื่อผนวกกับโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดหนองคาย โดยมีระยะเวลาดำเนินการเบื้องต้นของโครงการเป็นเวลา 5 ปี (เริ่มปีงบประมาณ 2537-2541) ขอรับการสนับสนุนงบประมาณไปยังสำนักงาน กปร. เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2537 สำนักงบประมาณ จึงได้อนุมัติให้จังหวัดอุดรธานีดำเนินโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2541 รวมระยะเวลาดำเนินการเบื้องต้น 5 ปี) โดยที่ตั้งโครงการคือ ท้องที่ตำบลคำตวง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าพานพร้าวและ ป่าแก้งไก่อ่ ท้องที่ ตำบลพระพุทธรบาท และ ตำบลด่านศรีสุข อำเภอศรี-เชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย และมีพื้นที่โครงการจังหวัดอุดรธานี 75,000 ไร่

เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2546 สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร ณ บ้านนาอุดม ตำบลนาอุดม อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม โดยมีนายปกครอง สัตยวิช ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร.วณช.ผค. กพศ. ผวศ.ชป.7 ชคป. จังหวัดนครพนม ตาม

เสด็จ นายอำเภอปลาปาก ได้กราบทูลรายงานและปัญหาของราษฎรเรื่องการขาดแคลนน้ำทำการเกษตรในฤดูแล้ง และทรงได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำช่วยเหลือราษฎรบ้านนาอุดม ตามที่นายอำเภอปลาปาก ขอรพระราชทานความช่วยเหลือ โครงการก่อสร้างแหล่งน้ำรวม 3 แห่ง ซึ่งโครงการพัฒนาห้วยวังหิน(ขุดลอกห้วยวังหิน) เป็นหนึ่งในโครงการที่ได้รับพระราชทานความช่วยเหลือ ในการนี้ได้เกิดโครงการตามพระราชดำริคือ **โครงการพัฒนาห้วยวังหิน (ขุดลอกห้วยวังหิน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนาอุดม ตำบลมหาชัย อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม** นอกจากนี้ยังมีโครงการพระราชดำริที่เกิดขึ้นในภายหลังจำนวนมาก ดังรายละเอียดในข้อมูลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครพนม (ตั้งบรรณานุกรม)

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2546 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับโครงการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายไว้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“โครงการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำห้วยคล้ายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี”

โดยโครงการนี้เกิดขึ้นสืบเนื่องจาก “นายคำผล บำรุง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกุดหมากไฟ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานโครงการก่อสร้างฝายทดน้ำห้วยคล้าย” เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและทำการเกษตรของราษฎรบ้านแสงอร่ามและบริเวณใกล้เคียง

ซึ่งต่อมาได้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้นหลายโครงการกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยครอบคลุมทุกสาขาอาชีพภาคของประเทศครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะปัญหาของราษฎร อาทิ ปัญหาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ การพัฒนาอาชีพ และสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น

- โครงการอ่างเก็บน้ำคำหอม จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตาดโตน จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหินกอง จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยวังเรือ จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยโสภณกเต็น จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยหวด และอ่างเก็บน้ำห้วยนาอ่าง อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยข้าวหลาม จังหวัดสกลนคร
- โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซึ่หิน จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำบ้านดงตอง จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยทราย จังหวัดสกลนคร
- โครงการ อ่างเก็บน้ำห้วยนกเค้า จังหวัดสกลนคร
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยนาผาง จังหวัดสกลนคร

- โครงการฟาร์มตัวอย่างหนองปลาเค็ม บ้านโพนทา ตำบลกุตาไก่ อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม
- โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ.ทางหลวง ต.บ้านแก้ง อ.นาแก จ.นครพนม
- โครงการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ตามแนวทางพระราชดำริ ฯ จังหวัดนครพนม
- โครงการฟาร์มตัวอย่างป้าอาหารชุมชนบ้านโคกสว่าง จังหวัดนครพนม
- โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำก้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครพนม
- โครงการประตุน้ำน้ำก้ำตอนล่าง จังหวัดนครพนม
- โครงการประตุน้ำน้ำห้วยแคน จังหวัดนครพนม
- โครงการอนุรักษ์ป่าและพัฒนาแหล่งน้ำกุดเลาะ – กุดกว้าง จังหวัดนครพนม
- โครงการระบบส่งน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยคำไฮ จังหวัดนครพนม
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยกกคุณ จังหวัดนครพนม
- โครงการจัดหาความช่วยเหลือฟาร์มตัวอย่าง จังหวัดนครพนม
- โครงการการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- โครงการพัฒนาพื้นที่ภูผาหัก ตามพระเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุดรธานี
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยยางเงาะ อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยสามพาด จังหวัดอุดรธานี
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยทราย จังหวัดอุดรธานี
- โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยตาดคำแคน จังหวัดอุดรธานี
- โครงการฟื้นฟูทรัพยากรพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำจืดของไทย จังหวัดอุดรธานี
- โครงการศูนย์สาธิตการพัฒนาเกษตรแบบผสมผสานบ้านดัว ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
- โครงการฟาร์มตัวอย่างบ้านจันทร์ บ้านสายน้ำผึ้ง ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี
- โครงการอื่นๆ

การดำเนินงานของศูนย์การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับเนื่องได้ถึงกว่า 10 ปีที่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของราษฎรในพื้นที่ที่ตั้งของศูนย์ และเผยแพร่ไปสู่ราษฎรพื้นที่บริเวณใกล้เคียง รวมทั้งนักวิชาการ ซึ่งเข้าเยี่ยมชมงานด้านต่างๆ ของศูนย์ฯ อยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังมีโอกาสการศึกษาเรียนรู้ และนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในพื้นที่ดินของตน ตามวิถีทางของการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของความสามารถพึ่งตนเองได้

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. 2550. ด้วยพระบารมี พันฟูปลูกพืชไทย. สำนักพิมพ์ประชุมการช่าง. 185 หน้า.
สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
2542. ประวัติศาสตร์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. บริษัทอมรินทร์พริ้น
ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด. 176 หน้า.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
2547. อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สำนักพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์. 217 หน้า.
- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครพนม. URL: <http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/Project.php>. สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2553.
- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครพนม. URL: <http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/prarachdumri.pdf>. สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2553.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
URL: <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/StudyCenter/RDPBAboutStudyCenter.aspx?p=56>. สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2553.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
URL: <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/StudyCenter//RDPBStudyCenterProject.aspx?p=4>. สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2553.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.).
URL: <http://www.rdpb.go.th/RDPB/Front/Projects/ImportantDetail.aspx?projectid>
<http://www.rdpb.go.th/RDPB/Front/Projects/ImportantDetail.aspx?projectid=65>. สืบค้นวันที่
27 มีนาคม 2553.
- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. URL: <http://siweb.dss.go.th/sci60/team100/project/pnortheast.htm#>. สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2553.
- URL: http://www.ohmpps.go.th/parajdumri.php?cg_id=116&ct_id=306. สืบค้นวันที่ 23 มีนาคม 2553.
- URL: <http://www.rid.go.th/royalproject/index/php?view=article&catid=41%3A2009-05-04-06-50-4>.
สืบค้นวันที่ 23 มีนาคม 2553.
- โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอูน จังหวัดสกลนคร. URL: <http://www.namoon.go.th/history.htm>.
สืบค้นวันที่ 25 มีนาคม 2553.